

گردشگری راهبردی در جهت توسعه اقتصادی روستاها

مطالعه موردی: روستاهای شهرستان دماوند

شقایق حافظی زاده

دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، مشهد، ایران

حمید جعفری^۱

استادیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مشهد، مشهد، ایران

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۴/۰۶/۳۱

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۴/۰۴/۱۳

چکیده

امروزه توسعه روستایی یکی از اهداف مهم کشورها به شمار می‌آید و علیرغم اهمیت این موضوع هنوز با مسائل و چالش‌های متعددی مواجه است زیرا که راهبردهای گذشته نتوانسته مسائلی همچون فقر، اشتغال، بهداشت، امنیت غذایی و پایداری محیط زیست را تامین کند. این مسئله باعث شده است که در سال‌های اخیر بار دیگر توسعه روستایی مورد توجه قرار گیرد و نظریه پردازان و برنامه‌ریزان و مجریان حکومتی درصدد بر آیند تا با ارائه راهکارها و استراتژی‌هایی جدید، از معضلات و مسائلی که گریبانگیر نواحی روستایی می‌باشند، بکاهند. یکی از راهبردهایی که در کشورهای جهان مورد توجه قرار گرفته و حتی در برخی از کشورها به اجرا درآمده است و نتایج مثبتی را به همراه داشته، توسعه گردشگری در نواحی روستایی می‌باشد. این برنامه‌ریزان به گردشگری به چشم «صنعتی که ثبات اقتصادی و جمعیتی» را برای جوامع روستایی به دنبال دارد، می‌نگرند. امروزه با توجه به تغییراتی که در جوامع روستایی مانند روستاهای شهرستان دماوند از جنبه اقتصادی به وجود آمده، دیگر حیات روستا نمی‌تواند تنها بر محور کشاورزی ادامه یابد بلکه باید فعالیت‌های دیگر اقتصادی را برای روستاها فراهم نمود، در این راستا گردشگری می‌تواند به طور جدی راه‌حل مناسبی برای رهایی از اقتصاد تک بعدی تلقی شود. در پژوهش حاضر با در نظر داشتن رویکرد توسعه اقتصاد روستایی، اثرات اقتصادی گردشگری و فعالیت‌های وابسته به آن بر اقتصاد روستاهای نمونه شهرستان دماوند مورد مطالعه قرار گرفته و در این راستا رابطه میان متغیر مستقل گردشگری و متغیر وابسته توسعه اقتصاد روستایی از طریق ۲ شاخص تنوع شغلی و ایجاد فرصت‌های جدید اشتغال و افزایش درآمد آزمون شد. این پژوهش از حیث هدف کاربردی و به لحاظ روش و ماهیت توصیفی-تحلیلی می‌باشد که جمع‌آوری اطلاعات با استفاده از دو شیوه کتابخانه‌ای و میدانی و به وسیله ابزار پرسشنامه در طیف لیکرت انجام پذیرفت از بین ۳۹ روستای منطقه ۸ روستا به عنوان نمونه از طریق روش دلفی طبق نظر کارشناسان تعیین شد. برای تعیین حجم نمونه جهت پرسشگری در از فرمول کوکران بهره گرفته شد که از تعداد ۲۸۴۸ خانوار منطقه تعداد ۳۸۱ سرپرست خانوار انتخاب گردید. جهت تحلیل داده‌ها از دو روش آمار توصیفی و استنباطی که در قسمت آمار استنباطی برای سنجش روابط بین متغیرها از آزمون پارامتریک ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج حاصل از تحقیق نشان می‌دهد گردشگری موجب تنوع شغلی و ایجاد فرصت‌های جدید اشتغال و افزایش درآمد در روستاهای نمونه گردیده است. جهت تقویت نقش گردشگری در توسعه اقتصاد روستاهای مورد مطالعه پیشنهادهای در راستای تنوع شغلی و ایجاد فرصت‌های جدید اشتغال و افزایش درآمد برای جوامع محلی ارائه گردید.

واژگان کلیدی: گردشگری، توسعه اقتصادی، روستا، شهرستان دماوند

مقدمه

گردشگری به عنوان ابزاری کارآمد می‌تواند نقش مهمی را در توسعه اقتصادی و اجتماعی نواحی روستایی ایفا کند؛ به طوری که امروزه در بسیاری از کشورها برای رفع چالش‌های اقتصادی نواحی روستایی به ویژه در روستاهایی که با افول فعالیت‌های کشاورزی سنتی روبرو هستند، گردشگری کانون توجه قرار گرفته است (Sharpley, 2002: 233). گردشگری روستایی در سال‌های اخیر به عنوان عامل مهم در توسعه نواحی روستایی در نظر گرفته شده است. بسیاری از فعالیت‌های اقتصاد روستایی طی دهه‌های اخیر دچار رکود شدیدی شده و سطح درآمد و اشتغال در فعالیت‌های کشاورزی سنتی و درآمد سرانه کشاورزان کاهش یافته است. از سوی دیگر افزایش نرخ بیکاری باعث خروج نسل جوان و نیز افراد دارای تحصیلات بالاتر از اجتماعات روستایی، ساختار نواحی روستایی را به خطر انداخته است. در این حالت است که گردشگری به عنوان یک ابزار بالقوه و نیز یکی از عناصر اصلی راهبرد توسعه روستایی محسوب می‌شود (Sharpley, 2002: 234). مطالعات انجام شده در کشورهای توسعه یافته و نیز در حال توسعه مانند فرانسه، اتریش، سوئیس، انگلستان، ایرلند، تایلند، بنگلادش، تایوان، اندونزی، مالزی و هندوستان نشان می‌دهد که گردشگری به سرعت در اقتصاد روستایی رشد کرده و مکمل فعالیت‌های کشاورزی شده است (Wang, 1998, TPDAF, 1997, ESCAP, 2001). با توجه به تجربیات جهانی، گردشگری روستایی می‌تواند منافع قابل ملاحظه اقتصادی و اجتماعی را برای نواحی روستایی از طریق افزایش درآمد و بهبود زیرساخت‌ها به ویژه در نواحی حاشیه‌ای و کمتر توسعه یافته به همراه آورد. همچنین می‌تواند با تقویت تجدید ساختار اقتصادی به رشد اقتصادی نواحی روستایی کمک کند (رضوانی، ۱۳۸۷: ۲).

در پژوهش حاضر محقق بر آن است که به نقش و میزان اثرگذاری گردشگری بر اقتصاد روستاهای مورد مطالعه بپردازد، چرا که گردشگری نسبت به بخش‌های دیگر (به جز کشاورزی) فرصت‌های بیشتری را برای مشاغل کاربر و کوچک مقیاس فراهم می‌کند و می‌تواند در کشورهای فقیر و مناطق حاشیه‌نشین که فرصت‌های متنوع سازی و صادراتی کمی را در اختیار دارند توسعه یابد همچنین گردشگری سهم نسبتاً بالاتری را در ایجاد اشتغال برای زنان فراهم کرده و می‌تواند مسائل مربوط به تبعیض جمعیتی را مورد توجه قرار دهد (Ashley, Roe and Goodwin, 2001: 27, WTO 2002). از اینرو اهداف تحقیق حاضر اینگونه تعیین گردید: - بررسی نقش گردشگری در اقتصاد روستاهای مورد مطالعه و - کمک به ارتقاء نقش گردشگری در اقتصاد روستاهای مورد مطالعه از طریق شناسایی مسائل و مشکلات و ارائه راهکارهای مناسب. بر این اساس تحقیق حاضر برپایه فرضیه‌های زیر استوار است: گردشگری موجب تنوع شغلی و ایجاد فرصت‌های جدید اشتغال در روستاهای مورد مطالعه شده است و گردشگری موجب افزایش درآمد روستائیان شده است.

پیشینه و ادبیات پژوهش

رکن الدین افتخاری و قادری، (۱۳۸۲) در مقاله ای تحت عنوان «نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی» در پی پاسخ به این سوال است که گردشگری روستایی چه نقش و اثری در توسعه روستایی و توسعه روستایی پایدار

دارد و نتایج آن حاکی از این است که بخش اعظم مشکلات عقب ماندگی و توسعه نیافتگی روستایی مربوط به فقدان این صنعت است و گردشگری روستایی می‌تواند با حل مسائل و مشکلات اجتماعی و اقتصادی به توسعه روستایی کمک نماید.

رحیمی‌پور و نکویی و تدریس حسنی (۱۳۹۰) در پژوهشی با عنوان «بررسی رابطه توسعه گردشگری و رشد اقتصادی» نشان می‌دهد که علیرغم هزینه‌بر بودن توسعه صنعت گردشگری در کشورها به واسطه تاثیر زیادی که مخارج حاصله از گردشگری بر تولید، درآمد و اشتغال‌زایی می‌گذارند، ایجاد زمینه‌های لازم در جهت توسعه این صنعت به منظور تنوع بخشیدن به منابع اقتصادی و ایجاد فرصت‌های شغلی، دارای اهمیت فراوانی در کشورها است. بردبار (۱۳۹۰) در مقاله‌ای با عنوان «گردشگری و رشد اقتصادی» نشان می‌دهد که توسعه گردشگری به صورت مجزا از سایر بخش‌های اقتصادی، اتفاق نمی‌افتد و توسعه آن در جهت پایداری باید با همکاری و پیوند با سایر فعالیت‌ها صورت گیرد.

قبادی (۱۳۹۰) در تحقیقی با عنوان «توریسم روستایی؛ ابزاری برای توسعه پایدار» نشان می‌دهد که گردشگری روستایی یکی از مردمی‌ترین اشکال گردشگری است که از یک سو منجر به رشد اقتصادی و تنوع فعالیت‌های روستایی می‌شود و از طرفی دیگر با جذب مازاد نیروی انسانی به ایجاد اشتغال و بالا رفتن سطح درآمد روستاییان کمک می‌کند.

مطیعی لنگرودی و بدری و سلمانی (۱۳۸۸) در مطالعه‌ای با عنوان «اثرات اقتصادی گردشگری بر نواحی روستایی مطالعه موردی: نواحی روستایی بخش مرکزی نوشهر» با هدف شناخت و تحلیل اثرات گردشگری در نواحی روستایی مذکور نشان می‌دهند اگرچه گردشگری منجر به اثرات و پیامدهای مثبت همچون اشتغال‌زایی و افزایش درآمد ساکنان و ضریب تکاثری در نواحی روستایی حوزه مذکور شده، اما اثرات منفی از قبیل افزایش قیمت کالا و خدمات را در فصل گردشگری به دنبال داشته است. همچنین از پیامدهای منفی دیگر بالا رفتن قیمت زمین و افزایش کالاها و خدمات و نیز هزینه‌های زندگی جوامع روستایی می‌باشد.

Perpar & Udovc (2007) در مقاله‌ای تحت عنوان «Role of Rural Tourism for Development of Rural Areas» نقش گردشگری روستایی را در توسعه نواحی روستایی با مقایسه دو ناحیه متفاوت از لحاظ انواع گونه‌های گردشگری روستایی مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهند. نتایج مطالعه نشان می‌دهد که تنوع فعالیت‌های گردشگری تضمین‌کننده ثبات توسعه برای نواحی روستایی محسوب نمی‌شود. اگرچه گردشگری روستایی یکی از مهم‌ترین عوامل برای ایمن‌سازی توسعه پایدار نواحی روستایی مورد مطالعه محسوب شده است.

Jung-chen, Chang (2011) در پژوهشی تحت عنوان «The role of tourism in sustainable development case study: rural Taiwan» نشان می‌دهد که این سه مفهوم کلیدی همکاری، مشارکت و جوامع محلی زمینه را جهت درک گردشگری در نواحی روستایی فراهم می‌آورد. همچنین این پژوهش بر اثرات مثبت توسعه گردشگری در نواحی روستایی بیشتر از اثرات منفی تاکید می‌کند.

Sillignakis (2007) در مقاله‌ای تحت‌عنوان «Rural Tourism: An opportunity for sustainable development of rural areas» به روشن ساختن مفهوم و نقش گردشگری روستایی پرداخته است که نتایج این پژوهش نشان می‌دهد گردشگری روستایی می‌تواند به عنوان استراتژی برای توسعه روستایی پایدار در نواحی روستایی باشد. Liu (2010) در پژوهشی تحت‌عنوان «Rural development and Rural tourism in Taiwan» با هدف توسعه روستایی و گردشگری روستایی از دیدگاه مواجه توسعه روستایی در تایوان جهت توسعه گردشگری روستایی می‌پردازد. نتایج حاصل از این پژوهش نشان می‌دهد که گردشگری روستایی در تایوان نیازمند سیاست‌گذاری درخصوص ایجاد جاذبه‌های گردشگری، حفظ زمین برای تاسیسات گردشگری و نگهداشت محیط طبیعی و توسعه گردشگری روستایی با توجه به اقتصاد روبه انفجار تایوان می‌باشد.

Ashley (2000) در پژوهشی تحت‌عنوان «The Impacts of Tourism on Rural Livelihoods» به بررسی دامنه وسیعی از اثرات صنعت توریسم بر معیشت روستائیان ساکن در قسمت‌های مختلف کشور نامیبیا پرداخته است. نتایج حاصل از این تحقیق عبارتند از: گسترش تأثیر گردشگری به طور هم شکل و همانند نمی‌باشند و این اثرات در درون سکونتگاه‌ها متفاوت است. اغلب طراحی و برنامه‌ریزی دقیق و مبتنی بر درک و آگاهی از معیشت و زندگی محلی، می‌تواند اثرات مثبت توریسم را افزایش دهد.

Zhong&Cheng&Wang (2013) در پژوهشی تحت‌عنوان «Rural Tourism Development in china: Principles Models and the Future» با استفاده از بررسی عوامل محدود کننده و پیش برنده گردشگری روستایی در منطقه مورد مطالعه خود نشان می‌دهند که گردشگری روستایی سبب رشد اقتصادی روستاها می‌شود. پایه‌های نظری این پژوهش بر سه راهبرد زیر استوار است.

۱- گردشگری روستایی به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی: رشد گردشگری به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی نسبتاً تفکر جدیدی است (Grefe, 1993:23) که می‌تواند مانند هر فعالیت توسعه‌یافته و سازمان‌دهی شده منبع درآمد و اشتغال محسوب شود (Sharpley, 1997:17). این راهبرد که گردشگری را ابزاری جهت توسعه روستایی معرفی می‌کند توجه به روند روزافزون تخریب روستاها و افول کشاورزی برای احیای نواحی روستایی از طریق ایجاد فعالیت‌های مکمل و یا متحول کردن این نواحی با توجه به منابع طبیعی و انسانی آنها دارند و تنها راه احیا مجدد این روستاها را ارائه برنامه‌ها و استراتژی‌هایی می‌دانند که بتوانند هم از منابع انسانی و طبیعی آنها بهره ببرند و هم بتوانند باعث ایجاد درآمد و افزایش رفاه زندگی جوامع محلی شوند (Holland et al, 2003:7).

۲- گردشگری روستایی به عنوان یک سیاست بازساخت سکونت‌گاه‌های روستایی: در این راهبرد، گردشگری به عنوان یک بخش اصلی برای بازساخت روستایی حتی در نواحی که از گذشته فعالیت‌های گردشگری در آنها رونق چندانی نیافته به کار گرفته می‌شود. طرفداران این نظریه معتقدند که قادرند اتکای بیش از حد تولیدکنندگان روستایی به کشاورزی را کاهش دهند و آنها را در فرصت‌های جدید اقتصادی به کار گیرند (Holland, 2003:8). بدین ترتیب است که از برنامه LEADER به عنوان یکی از مهم‌ترین راهبردهای مشخص اتحادیه اروپایی برای توسعه

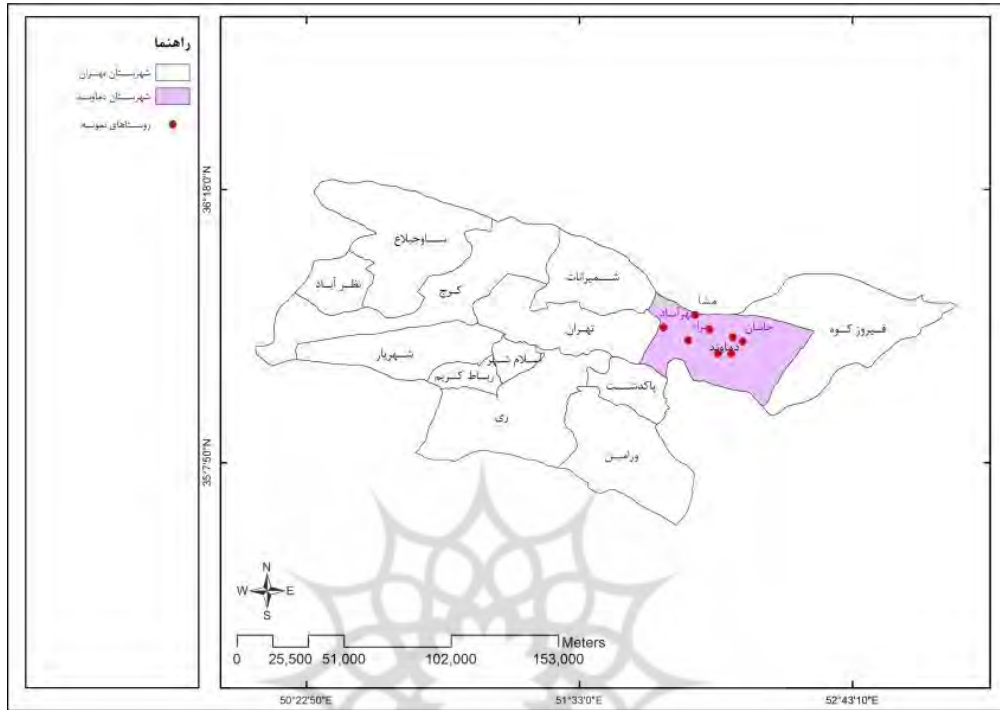
روستایی می‌توان نام برد که در سال ۱۹۹۱ شروع شد. مرحله اول آن در سال ۱۹۹۴ پایان یافت و مرحله دوم آن سال‌های ۱۹۹۵-۱۹۹۹ را شامل می‌شود. LEADER به عنوان دیدگاه نهایی برای حل مسائل روستایی در نظر گرفته شد. در این طرح فرصت‌های جدیدی شامل گردشگری روستایی، افزایش تقاضا برای محصولات محلی، تقاضا برای بهبود کیفیت زندگی، بازنشستگی و رشد جمعیت روستایی در نظر گرفته شد. در طرح LEADER، گردشگری روستایی یکی از مهم‌تری اجزای برنامه اجرایی در سطح توسعه ناحیه‌ای است (Sharpley, 1997, 22-30, Jenkins & Hall, 1998: 43,60, 63).

۳- دیدگاه اقتصادی: گردشگری قبل هرچیز یک مسئله اقتصادی است که در فرایند عرضه و تقاضا نمودی از توسعه را نشان می‌دهد. گردشگری می‌تواند در جهت تنوع بخشی اقتصاد به عنوان شکل مطلوب از دگرگون سازی انتخاب شود (لی، ۱۳۷۸:۷۰). درهم تنیدگی فعالیت‌های اقتصادی حول محور گردشگری با دیگر شاخص‌های اقتصادی به حدی است که رشد اقتصادی موجب رشد گردشگری می‌گردد (پدیران، ۱۳۷۴: ۶۶). گردشگری منجر به افزایش تحرک در تولید و توزیع، ایجاد مشاغل و خدمات گوناگون و کمک به سرعت گردش پول می‌شود. در اقتصاد گردشگری دو موضوع مطرح است: افزایش درآمد و افزایش اشتغال چرا که افزایش درآمد سبب افزایش ثروت و افزایش اشتغال موجب ایجاد مشاغل جدید از طریق گردشگری می‌شود (پوریا، ۱۳۷۳:۷۰).

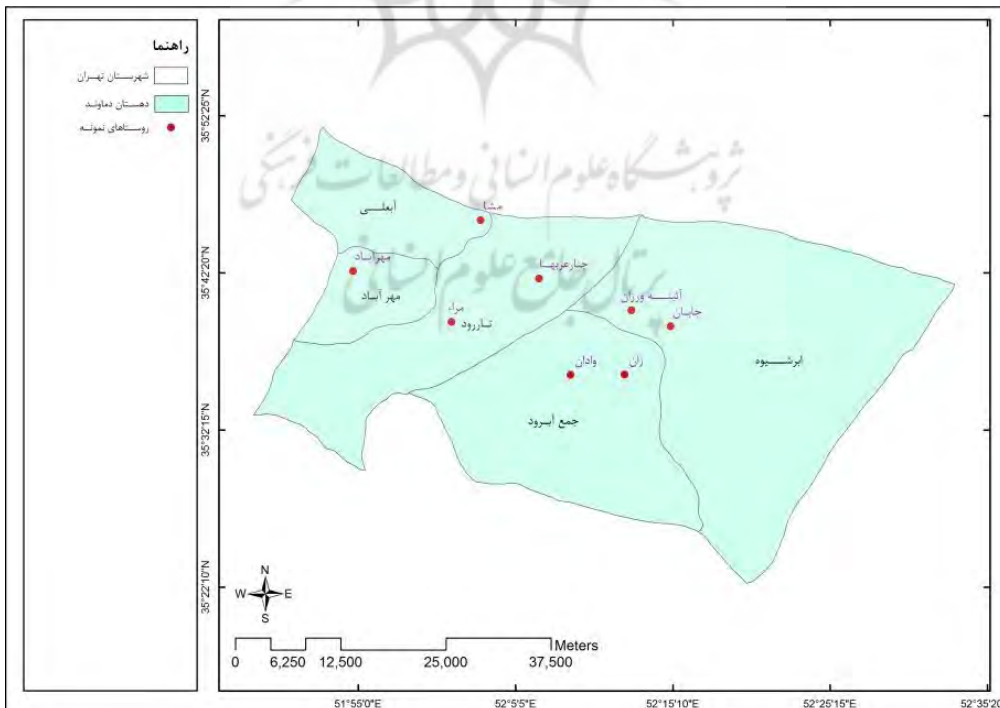
معرفی محدوده مورد مطالعه

شهرستان دماوند به مرکزیت شهر دماوند در ۷۰ کیلومتری شرق تهران با ارتفاع ۲۲۸۷ متر از سطح دریا، با وسعتی معادل ۱۹۰۵ کیلومتر مربع در دره حاصلخیزی در ۲۵ کیلومتری جنوب قله دماوند واقع شده (طرح هادی روستای جابان، ۱۳۸۵:۱۱) و شامل دو بخش مرکزی و رودهن با ۵ دهستان بنام‌های ابرشیوه، جمع آبرود، تاررود، آبعلی و مهرآباد با تعداد ۸۱ روستا می‌باشد (نقشه شماره ۱ و نقشه شماره ۲). این شهرستان یکی از مناطق کوهستانی کشور می‌باشد که بلندترین قله ایران یعنی دماوند در آن واقع شده است. ویژگی طبیعی شهرستان دماوند سبب شده که به عنوان یکی از خوش آب و هواترین مناطق استان تهران قلمداد شود. وجود باغ‌های بزرگ، رودهای دائمی پرآب، طولانی بودن دوره سرما و کوه‌های بلند گنبدی شکل از جمله عواملی است که این شهرستان را در زمره شهرهای کوهستانی قرار می‌دهد از طرفی دیگر روستاهای شهرستان دماوند به دلیل داشتن پتانسیل‌های فراوان از دیرباز جاذب گردشگران بوده و طی سال‌های اخیر تحت تاثیر ورود گردشگران به برخی از روستاهای این شهرستان با تغییرات و تحولات بسیاری در زمینه‌های مختلف به ویژه اقتصادی مواجه شده است و این امر پیامدهای مثبت و منفی را برای جوامع محلی به دنبال داشته است. مشاهدات و مطالعات میدانی نگارنده (۹۳-۱۳۹۱) این موضوع را که روستاهای شهرستان دماوند به دلیل واقع بودن در نزدیکی شهر تهران و به ویژه شرایط مطلوب آب و هوایی در فصل تابستان و داشتن جاذبه‌های کم نظیر طبیعی و فرهنگی به عنوان یکی از قطب‌های جذب گردشگران روستایی حومه کلانشهر تهران درآمده و ورود آنان به منطقه باعث بروز تغییرات و تحولاتی در منطقه به خصوص از منظر اقتصادی شده است را نیز تایید می‌کند. بر اساس آخرین سرشماری عمومی نفوس و مسکن (۱۳۹۰) جمعیت نقاط

روستایی شهرستان دماوند ۲۷۰۸۶ نفر با تعداد ۷۸۷۱ خانوار برآورد شده است. روستاهای مورد مطالعه جمعیتی بالغ بر ۹۶۰۴ نفر با تعداد ۲۸۴۸ خانوار را دارا می‌باشند.

نقشه شماره ۱: تقسیمات سیاسی استان تهران
تهیه: نگارندان بر اساس داده‌های مرکز آمار ایران سال ۱۳۹۳

نقشه شماره ۲: تقسیمات سیاسی شهرستان دماوند
تهیه: نگارندان بر اساس داده‌های مرکز آمار ایران سال ۱۳۹۳

مواد و روش (روش‌شناسی)

پژوهش حاضر از حیث هدف «کاربردی» و به لحاظ روش و ماهیت «توصیفی - تحلیلی» است. در تحقیق حاضر به منظور جمع‌آوری اطلاعات از دو شیوه کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شده به طوری که در شیوه کتابخانه‌ای از اسناد مکتوب شامل کتاب‌ها، مقاله‌ها، گزارش‌های آماری و نقشه‌های مرتبط و نیز اینترنت استفاده گردیده و در شیوه میدانی ابزار پژوهش، پرسشنامه‌ای در طیف لیکرت بوده است. در پژوهش حاضر جامعه آماری شامل ۳۹ روستای با جمعیت بیشتر از ۱۰۰ نفر شهرستان دماوند با مجموع ۷۸۷۱ خانوار می‌باشد. بر اساس مطالعات میدانی اولیه مشخص گردید ویژگی‌های گردشگری و اثرات اقتصادی آن در همه روستاها یکسان نبوده و در برخی از آنان جریان گردشگری به دلایل مختلف از جمله سهولت دسترسی، وجود امکانات و خدمات مناسب، وجود جاذبه - چه طبیعی و چه فرهنگی - وجود دارد و در برخی از روستاهای این شهرستان به علل مختلف از جمله عدم سهولت دسترسی (نبودن و فقدان راه مناسب)، عدم توزیع مناسب امکانات و خدمات و از همه مهم‌تر نبودن جاذبه طبیعی یا فرهنگی جریان گردشگری به وجود نیامده است. از این رو روش نمونه‌گیری «خوشه‌ای چند مرحله‌ای» به کار گرفته شد. در این پژوهش تعیین حجم نمونه در دو مرحله صورت گرفت: انتخاب روستاها و انتخاب افراد مورد پرسشگری. جهت برآورد حجم نمونه روستاهای مورد مطالعه از تخمین شخصی استفاده گردید و برای ایجاد قابلیت تعمیم، نظرات اولیاتی کارشناسان نیز دخالت داده شد که بر این اساس ۸ روستا از ۳۹ روستای بالای ۱۰۰ نفر جمعیت شهرستان انتخاب گردید.

به منظور تعیین نمونه‌های مورد پرسشگری در ۸ روستای نمونه از فرمول کوکران بهره گرفته شد.

$$n = \frac{2848(1.96)^2(1.00)^2}{2824(0.27)^2 - (1.96)^2(1.00)^2}$$

طبق محاسبات انجام شده تعداد ۳۸۱ خانوار به عنوان نمونه مورد پرسشگری به دست آمد که با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌بندی به نسبت تعداد خانوارهای هر روستا تعداد افراد مورد نیاز جهت پرسشگری تعیین گردید (جدول شماره ۱).

جدول شماره ۱: محاسبه تعداد نمونه‌های مورد مطالعه و توزیع فضایی پرسشنامه

ردیف	روستا	تعداد خانوار	سهم هر روستا از جامعه نمونه (درصد)	تعداد نمونه‌های مورد پرسشگری (خانوار)
۱	آئینه ورزان	۲۷۸	۹	۳۷
۲	مراه	۲۴۷	۸	۳۲
۳	مهرآباد	۴۳۵	۱۶	۵۸
۴	وادان	۳۵۶	۱۲	۴۷
۵	مشاه	۴۴۲	۱۶	۵۸
۶	جابان	۷۷۱	۲۷	۱۰۳
۷	چنار شرق	۸۰	۳	۱۵
۸	زان	۲۳۹	۹	۳۱
	جمع	۲۸۴۸	۱۰۰	۳۸۱

منبع: یافته‌های تحقیق

جهت انتخاب نمونه‌های هر روستا در زمان انجام عمل پرسشگری از روش منظم یا سیستماتیک استفاده گردید.

برای سنجش روایی از تکنیک دلفی استفاده شد که پس از اصلاحات روایی آن تایید گردید. برای سنجش پایایی پرسشنامه تدوین شده، با استفاده از نرم‌افزار SPSS آلفای کرونباخ (۰.۸۰) بدست آمد که نشان دهنده پایایی مناسب پرسشنامه می‌باشد. در پژوهش حاضر تاثیر متغیر مستقل یعنی گردشگری روستایی بر متغیر وابسته یعنی توسعه اقتصادی با شاخص‌های تنوع بخشی اقتصادی، تنوع مشاغل اقتصادی درآمد تعیین گردید که برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم افزار SPSS استفاده گردید. در روند تجزیه و تحلیل داده‌ها، آمارهای استنباطی برای سنجش روابط بین متغیرها یعنی روابط علی - همبستگی باتوجه به مقیاس‌های تحقیق مورد نظر از آزمون پارامتریک ضریب همبستگی پیرسون استفاده شد.

بحث (نتایج یافته‌ها)

- فرضیه اول: به نظر می‌رسد گردشگری موجب تنوع شغلی و ایجاد فرصت‌های جدید اشتغال در روستاهای مورد مطالعه شده است.

در خصوص رابطه بین گردشگری و تنوع شغلی و ایجاد فرصت‌های جدید اشتغال در دو حالت ایجاد و عدم ایجاد تنوع و فرصت‌های جدید اشتغال به واسطه گردشگری تفکیک و این دو متغیر در سطح فاصله‌ای سنجیده شده‌اند، برای بررسی رابطه بین این دو از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردیده است. فرض صفر به معنای عدم وجود رابطه بین گردشگری و تنوع شغلی و ایجاد فرصت‌های جدید اشتغال می‌باشد و فرض یک به معنای وجود رابطه بین گردشگری و تنوع شغلی و ایجاد فرصت‌های جدید اشتغال می‌باشد.

جدول شماره ۲: جدول نتایج آزمون پیرسون برای تنوع شغلی و ایجاد فرصت‌های جدید اشتغال به واسطه گردشگری

متغیر	آماره	گردشگری	تعداد (n)
تنوع شغلی و ایجاد فرصت‌های جدید اشتغال	۲ پیرسون	*۰۵۳.۰	۳۸۱
	سطح معنی داری Sig	۰۰۰.۰	

* Correlation is significant at the 0. 05 level (2-tailed)

منبع: یافته‌های تحقیق

بررسی سطح معنی داری رابطه بین تنوع شغلی و ایجاد فرصت‌های جدید اشتغال و گردشگری را نشان می‌دهد. بر اساس نتایج آزمون آماره χ^2 معادل ۰.۵۳ و سطح معنی داری معادل ۰.۰۰۰ می‌باشد، لذا در سطح $\alpha=0.05$ فرضیه صفر رد و فرضیه مقابل مبنی بر رابطه بین گردشگری و تنوع شغلی و ایجاد فرصت‌های جدید اشتغال تأیید می‌شود. فرضیه دوم: گردشگری موجب افزایش درآمد روستاییان شده است.

در خصوص رابطه بین گردشگری و افزایش درآمد در دو حالت افزایش و عدم افزایش درآمد به واسطه گردشگری تفکیک می‌شوند و این دو متغیر در سطح فاصله‌ای سنجیده شده‌اند، برای بررسی رابطه بین این دو از آزمون ضریب همبستگی پیرسون استفاده گردیده است. فرض صفر به معنای عدم وجود رابطه بین گردشگری و افزایش درآمد می‌باشد و فرض یک به معنای وجود رابطه بین گردشگری و افزایش درآمد می‌باشد.

جدول شماره ۳: جدول نتایج آزمون پیرسون برای افزایش درآمد به واسطه گردشگری

متغیر	آماره	گردشگری	تعداد (n)
افزایش درآمد	۲ پیرسون	*۰۰۰.۰	۳۸۱
	سطح معنی داری Sig	۰۱۴.۰	

*. Correlation is significant at the 0. 05 level (2-tailed)

منبع: یافته‌های تحقیق

بررسی سطح معنی داری رابطه بین افزایش درآمد و گردشگری را نشان می‌دهد. بر اساس نتایج آزمون آماره T معادل 0.00 و سطح معنی داری معادل 0.014 می‌باشد، لذا در سطح $a=0.05$ فرضیه صفر رد و فرضیه مقابل مبنی بر رابطه بین گردشگری و افزایش درآمد تأیید می‌شود.

نتیجه‌گیری

منطقه مورد مطالعه از دیر باز به دلیل دارا بودن پتانسیل‌های طبیعی (بیلاقی بودن منطقه) و نیز وجود منابع و جاذبه‌های گردشگری مورد توجه گردشگران بوده است به طوری که علیرغم نبود امکانات و تاسیسات گردشگری توانسته است همواره از جریان گردشگری بهره‌گیرد از طرفی دیگر مجاورت با متروپل تهران موجب شده که روزانه گردشگران زیادی به این منطقه وارد شوند که مهم‌ترین جریان گردشگری در این منطقه که با اقتصاد روستا شدیداً پیوند خورده و موجب بروز تغییرات در اقتصاد منطقه شده است گردشگری تفریحی-استراحتی می‌باشد.

تجربیات کشور توسعه‌یافته و در حال توسعه نشان داده است که جریان گردشگری همواره نتایج و پیامدهای مثبتی برای جوامع محلی به ویژه در بخش اقتصادی آنان به همراه داشته است که اثرات اقتصادی گردشگری بر جامعه روستایی در تمامی کشورها افزایش درآمد، ایجاد اشتغال و تنوع‌سازی مشاغل، افزایش قیمت زمین، افزایش ثروت، بهبود و افزایش امکانات زیر بنایی، خدمات و تسهیلات و از سویی دیگر ایجاد تورم بوده است. مطالعه حاضر نشان می‌دهد که جریان گردشگری و ورود گردشگران آثار اقتصادی برای جامعه محلی داشته و نیز رضایت آنان را موجب شده است، نتایج به دست آمده براساس نظر روستاییان و مشاهدات بیانگر آن است که زمینه ایجاد فرصت‌های جدید اشتغال (معامله‌گری، خدمات ساختمانی، پیمانکاری، خدماتی (حمل و نقل و سرایداری) خوارو بارفروشی، تولیدات کشاورزی) برای تمامی اعضای خانوار و افزایش درآمد از طریق بالارفتن میزان تقاضای گردشگران برای استفاده از تولیدات محلی (باغداری و دامداری) فراهم شده است. از سویی دیگر به دلیل نبود امکانات و تسهیلات اقامتگاهی در منطقه مورد مطالعه طی ۲۰ سال اخیر به ویژه ۱۰ سال گذشته روند تقاضا برای ایجاد اقامتگاه با توجه به افزایش میزان ورودی گردشگران بالا رفته و از آنجا که هیچ گونه سرمایه‌گذاری دولتی و خصوصی در این راستا در منطقه صورت نگرفته لذا از طریق سرمایه‌گذاری شخصی، افراد به خرید زمین جهت ایجاد اقامتگاه‌های شخصی اقدام ورزیده که باعث افزایش قیمت اراضی منطقه مورد مطالعه شده است به طوری که طبق برآوردهای میدانی و همچنین اظهارات روستاییان قیمت زمین افزایش ۹۰۰ درصدی را تجربه کرده است که در این حالت تقاضای خرید زمین از سوی گردشگران منجر به افزایش ثروت روستاییان شده و خرید اتومبیل و وسایل لوکس زندگی زمینه ایجاد رفاه برای جامعه محلی را فراهم کرده است همچنین بر اساس مصاحبه نگارنده با ساکنان محلی و جامعه پاسخ‌گو و همچنین مطالعات میدانی با افزایش درآمد از طریق گردشگری (افزایش درآمد روزانه بالای ۹۰ هزار تومانی طبق اظهار نیمی از جامعه پاسخ‌گویان) روستاییان به فکر بهبود بخشیدن مسکن روستایی خود افتاده‌اند که این عامل و عوامل ذکر شده در بالا منجر به احساس ثروتمند بودن و افزایش رضایت جامعه محلی از جریان گردشگری به منطقه شده است. همچنین جریان گردشگری و ورود گردشگران منجر به افزایش خدمات‌رسانی

و بهبود امکانات زیر بنایی در منطقه مورد مطالعه شده است به طوری که با افزایش فروش اراضی روستاها و نیز افزایش ساخت و ساز تمامی روستاهای منطقه مورد مطالعه دارای امکانات زیر بنایی خوبی می‌باشند و سطح خدمات رسانی به روستاها بالاست. از این مسئله نمی‌توان چشم پوشید که پیامد این تغییرات در بلند مدت می‌تواند منجر به تغییراتی در بحث کالبدی و زیست محیطی روستا شود (از بین رفتن منابع و جاذبه‌های طبیعی و گردشگری، تخریب چشم‌اندازهای طبیعی و بکر از طریق ساخت و سازهای بی رویه و همچنین تغییر مصالح ساختمانی).

در انطباق راهبردهای تحقیق به عنوان مدل پژوهش با نتایج یافته‌ها می‌توان بیان نمود که با مبنای نظریه «گردشگری روستایی به عنوان راهبردی برای توسعه روستایی» (شکوئی، ۱۳۷۵: ۲۱۳) گردشگری توانسته است فرصت‌های جدیدی را به عنوان موتور محرک در جهت اشتغال و در نتیجه افزایش درآمد و همچنین افزایش مشارکت در روپستاهای مورد مطالعه به وجود آورد. در نظریه «گردشگری به عنوان یک سیاست بازساخت اقتصاد (سکونتگاه‌ها) روستایی» (شکوئی، ۱۳۷۵: ۲۱۳ و Holland, 2003: 8) و در «دیدگاه اقتصادی گردشگری» (پاپلی یزدی و سقایی، ۱۳۹۰: ۸۵-۶۴ و Opperman, 1996: 85)، عواملی که موجب تحرک اقتصادی در جامعه محلی می‌شود منجر به گردش پول شده و افزایش فرصت‌های اشتغال و درآمد را در منطقه مورد مطالعه موجب شده است. در محدوده مورد مطالعه علیرغم تغییرات اقتصادی که در زندگی روستایی رخ داده و مشاغل خدماتی در پی ورود گردشگران به منطقه ایجاد شده اما این تغییرات در جهت اشتغال در بخش کشاورزی و سرمایه گذاری در فعالیت‌های مرتبط با این بخش نبوده، در نتیجه چرخه درآمد در فضای محلی به گردش پول در همان جامعه منجر نشده است. در ادامه راهکارهایی جهت بهبود و اثر بخشی فعالیت گردشگری در اقتصاد روستایی منطقه مورد مطالعه ارائه می‌گردد.

*تنوع شغلی و فرصت‌های جدید اشتغال

- احیاء صنایع دستی روستایی و ایجاد بازارهای محلی از طریق ایجاد تعاونی‌های تولید و همچنین حمایت‌های دولتی و بخش خصوصی و ایجاد سازمان‌های مردم نهاد^۲ در زمینه فرصت‌های جدید اشتغال.

- از آنجا که سیاست‌های داخلی منطقه (فرمانداری، اداره محیط زیست، اداره میراث، صنایع دستی و گردشگری و نیروی انتظامی شهرستان دماوند) در راستای حفظ و حفاظت منابع و منافع ملی و منطقه‌ای می‌باشد لذا مجوز اسکان در طبیعت (کمپینگ و چادر زدن) در منطقه مورد مطالعه وجود ندارد، از این رو احداث اقامتگاه‌ها و مجتمع‌های چند منظوره جهت اسکان گردشگران ضروری به نظر می‌رسد که از این طریق موجب اشتغال خانوارهای روستایی به ویژه زنان و جوانان در ارائه خدمات پذیرایی و اقامتی حتی در فصول بیکاری آن‌ها می‌شود. این امر می‌تواند از طریق مشارکت جوامع محلی با حمایت‌های بخش دولتی و خصوصی با هدف پایداری اقتصاد روستا که امروزه در جوامع محلی کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته مورد استفاده قرار می‌گیرد، صورت پذیرد.

- از آنجایی که گردشگران تمایل زیادی به استفاده از محصولات و غذاهای محلی دارند، با توجه به نبود فضاهای پذیرایی (رستوران) در منطقه مورد مطالعه و وجود باغات فراوان و فضاهای باز طبیعی و بکر امکان ایجاد فرصت‌های شغلی به صورت مکان‌های پذیرایی به صورت باغ-رستوران وجود دارد که زمینه گردشگری غذایی^۳ را به وجود آورد، نمونه موفق این فرآیند طی ۲۰ سال گذشته در شهرستان شمیرانات (لواسانات و رودبارقصران) به دلیل مجاورت با متروپل تهران قابل مشاهده است

- یکی از ارکان اقتصاد روستاهای منطقه مورد مطالعه دامداری است، هم اکنون بخش عظیمی از محصولات دامی روستاها مانند شیر، خامه، کره، سرشیر و کشک به بازار فروش شهری منطقه فرستاده می‌شود و از آنجا که تقاضا برای خرید مستقیم محصولات وجود دارد می‌توان فرصت‌های جدید شغلی را برای روستاییان جهت عرضه مستقیم محصولات دامی فراهم آورد.

- تقویت روحیه پذیرش و مشارکت جوانان روستایی با اهداف ایجاد فرصت‌های جدید اشتغال در زمینه تورگردانان محلی با هدف معرفی پتانسیل‌ها و جاذبه‌های گردشگری منطقه و راهنمایی گردشگران به محیط‌های گردشگری که زمینه آن می‌تواند از طریق شوراهای اسلامی روستایی و دهیاری‌ها با مشارکت جوانان محلی فراهم شود.

- در راستای ایجاد فرصت‌های شغلی برای جوامع محلی، طرحی با نام «ژیت» در کشور فرانسه با هدف پرداخت یارانه به کشاورزانی که در زمینه گردشگری سرمایه‌گذاری می‌کنند وجود دارد (Kastenholz, 2002:48) که می‌توان از این طرح موفق برای منطقه مورد مطالعه استفاده نمود تا کشاورزان دارای امکانات بتوانند با دریافت یارانه از جانب دولت برای ایجاد فرصت اشتغال مازاد بر بخش کشاورزی اقدام نمایند. این امکانات می‌تواند در راستای ارائه خدمات اقامتی، غذا، گشت و گذار و همچنین در فصول کشاورزی کمک رایگان گردشگران علاقه مند به مشارکت در امور کشاورزی به کشاورزان در فعالیت‌های کاشت، داشت و برداشت باشد که منجر به شناخت هر چه بهتر و بیشتر گردشگران با شیوه معیشت جوامع محلی شود.

- منطقه مورد مطالعه پتانسیل و جاذبه‌های فراوانی در زمینه حیات جانوری و پوشش گیاهی (گیاهان دارویی) دارد، لذا گسترش گردشگری آموزشی- پژوهشی در منطقه می‌تواند منجر به ایجاد فرصت‌های اشتغال در زمینه معرفی گونه‌های گیاهی و جانوری، راهنمایی و هدایت گردشگران به مناطق دارای گونه‌های خاص و همچنین در اختیار گذاشتن تجربیات عملی و سنتی مبنی بر استفاده از گیاهان دارویی به گردشگران شود.

- تا کنون در منطقه مورد مطالعه طرحی یا فعالیتی در راستای گردشگری سلامت^۴ انجام نگرفته است و این در حالی است که مجاورت منطقه مورد مطالعه با متروپل تهران از یک سو و دوری از هیاهو، ازدحام و تراکم جمعیت و همچنین شرایط اقلیمی مناسب در منطقه از سوی دیگر پتانسیل سرمایه‌گذاری بخش خصوصی بامشارکت جوامع محلی جهت توسعه مراکز درمانی نقاهتی در راستای ایجاد و توسعه گردشگری سلامت را دارد که در صورت وجود چنین سرمایه‌گذاری در منطقه زمینه ایجاد فرصت‌های شغلی برای جامعه محلی در بخش خدمات فراهم می‌شود.

³ - Gastronomy

⁴ . Health Tourism

- فعال‌سازی تورهای گردشگری ورزشی^۵ مانند کوهنوردی، راهپیمایی و ماهیگیری با همکاری بخش خصوصی و سازمان‌های دولتی به ویژه آموزش و پرورش، آموزش عالی و کارکنان بخش‌های مختلف دولتی در تمامی ایام هفته و سال به منظور بازدید از نقاط و جاذبه‌های طبیعی منطقه به منظور تقویت سایر طرح‌های سرمایه‌گذاری شده در بخش اقامت و پذیرایی که کمکی در راستای افزایش فرصت‌های شغلی و افزایش درآمد برای جامعه محلی می‌باشد.

* افزایش درآمد

- طرح موفقی در دنیا به نام «PYO»^۶ در جوامع محلی کشورهای توسعه‌یافته (آمریکا، استرالیا و انگلیس) و برخی از کشورهای در حال توسعه (تایوان، چین، تایلند) اجرا می‌شود که هدف آن آشنایی هر چه بیشتر گردشگران با فعالیت‌های کشاورزی به ویژه در بخش برداشت محصولات کشاورزی و نیز افزایش درآمد روستاییان است (Lee, 2008:970)، با توجه به پتانسیل‌های منطقه مورد مطالعه این طرح در صورت وجود برنامه‌ها و طرح‌های دقیق می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد که فرآیندی خود جوش از طرف جوامع محلی و سازمان‌های مردم نهاد می‌باشد همچنین بخش دولتی و خصوصی نیز می‌تواند در تبلیغات و بازار یابی برای منطقه به عنوان یک پتانسیل جاذب گردشگر مشارکت داشته باشد.

- محصولات محلی زمانی می‌تواند در رقابت با محصولات صنعتی قرار گیرد که از نظر کیفیت و بسته‌بندی ارزش برابری کسب نماید از این رو با رونق فعالیت‌های مربوطه در زمینه محصولات محلی امکان افزایش درآمد برای کسبه و خانوارهایی که تولیدکننده محصولات محلی می‌باشند وجود دارد که این روند می‌تواند با توجه به ورود اینترنت به روستاهای منطقه مورد مطالعه و گسترش شبکه‌های اجتماعی در کشور با آموزش و همکاری جوانان جامعه محلی صورت گیرد.

- فراهم آوردن زمینه برای عرضه مستقیم محصولات محلی به گردشگران امکان افزایش درآمد را برای جوامع محلی منطقه مورد مطالعه به وجود می‌آورد به طوری که در فصول برداشت محصولات کشاورزی در منطقه برخی از کشاورزان در باغ‌ها و مزارع خود محصولات را به طور مستقیم با قیمتی پایین‌تر از بازار به گردشگران منطقه می‌فروشند در اینجا سیاست‌های دولت تضمین‌کننده افزایش درآمد برای روستاییان خواهد بود در غیر این صورت بر اساس بررسی‌های میدانی اغلب کشاورزان امکان رساندن محصولات خود را بدون وجود واسطه‌ها و دلالان به بازارهای مصرف نداشته و قیمت تمام شده محصولات با قیمت عرضه آن به مصرف‌کنندگان تفاوت زیادی داشته و نارضایتی تولیدکننده و مصرف‌کننده را به همراه دارد که یکی از مشکلات عمده منطقه مورد مطالعه می‌باشد.

منابع

بردبار، بیتا (۱۳۹۰). گردشگری و رشد اقتصادی، اولین همایش ملی گردشگری، اقتصاد و بازاریابی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد زابل.

پاپلی یزدی، محمدحسین، سقایی، مهدی (۱۳۹۰). گردشگری (ماهیت و مفاهیم). انتشارات سمت.

⁵. Sport Tourism

⁶. Pick Your Own

- پدریان، مرتضی (۱۳۷۴). «اثرات اقتصادی و فرهنگی توریسم»، مقالات برگزیده سمینار اصفهان و جاذبه‌های ایرانگردی و جهانگردی، اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی اصفهان.
- پوریا، پیروز (۱۳۷۳). مقدمه‌ای بر برنامه‌ریزی جهانگردی، ماهنامه اطلاعات سیاسی - اقتصادی، شماره ۴۵-۴۶.
- رحیمی‌پور، اکبر، نکویی، محمدحسن، تدریس حسنی، معصومه (۱۳۹۰). بررسی رابطه توسعه گردشگری و رشد اقتصادی، اولین همایش ملی گردشگری، اقتصاد و بازاریابی، دانشگاه آزاد اسلامی زابل.
- رضوانی، محمدرضا (۱۳۸۷). توسعه گردشگری روستایی با رویکرد گردشگری پایدار، انتشارات دانشگاه تهران.
- رکن‌الدین افتخاری، عبدالرضا، قادری، اسماعیل (۱۳۸۲). نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی، فصلنامه علمی - پژوهشی علوم انسانی مدرس، دوره ششم، شماره ۲، دانشگاه تربیت مدرس.
- شکویی، حسین (۱۳۷۵). اندیشه‌های نو در فلسفه جغرافیا، جلد ۱، انتشارات گیتاشناسی، تهران.
- طرح هادی روستای جابان (۱۳۸۵). مشاور طرح شاپور دیو سالار، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی استان تهران، معاونت عمران روستایی.
- قبادی، پرستو (۱۳۹۰). توریسم روستایی؛ ابزاری برای توسعه پایدار، ماهنامه علمی، آموزشی و ترویجی دهیاری‌ها، شماره ۱۳.
- لی، جان (۱۳۷۸). گردشگری و توسعه در جهان سوم، ترجمه عبدالرضا رکن‌الدین افتخاری، شرکت چاپ و نشر بازرگانی، تهران.
- مطیعی لنگرودی، حسن، بدری، علی، سلمانی، محمد، علیقلی زاده فیروزجانی، ناصر (۱۳۸۸). اثرات اقتصادی گردشگری بر نواحی روستایی مطالعه موردی: نواحی روستایی بخش مرکزی نوشهر، مجله جغرافیا و توسعه ناحیه‌ای، شماره ۱۲، تهران.
- Ashley, Caroline (2000), "The Impacts of Tourism on Rural Livelihoods: Namibia's Experience", Overseas Development Institute, Chameleon Press, London .
- Grefe, X. (1993), "Rural Tourism a level for Economic and Social Development", Clevedon .
- Holland, J. Burian, M. and Dixey, L. (2003), "Tourism in poor Rural Areas: Diversifying the project and expanding the benefits in rural areas", PPT: Pro-Poor Tourism publishing .
- Jenkins, John, M, Hall, C. , M. (1998), "The Restriction of Rural Economics", John Wiley publishing, New York .
- Kastenbolz, E. (2002), "The role and marketing implications of destination images on Tourism behavior, The case of northern Portugal" A dissertation presented to university of central Florida; for degree of Doctor of Philosophy .
- Lee, M. H. (2008), "Tourism and Sustainable Livelihood: The case of Taiwan", ELSIVIER, Vol 29, pp 978-961 .
- Liu, Chien-Zer (2010), "Rural Development and Rural Tourism in Taiwan", Asian Journal of Arts and Science, Vol 1, No 2, pp. 211-227 .
- Oppermann, Martin (1996), "Rural Tourism in Southern Germany", Annals of Tourism Research, Vol. 13, No. 1 .
- Sharpley, R. (2002), "Rural Tourism and the challenge of Tourism diversification: the case of Cyprus", Tourism management, Vol. 23 .
- Sharpley, R. J. (1997) "Rural Tourism", International Thomson Business Press, London .
- Sillignakis, Kostas E, (2007), " Rural Tourism: An opportunity for sustainable development of rural areas" www. sillignakis. com .

- TPDAF (Taiwan Provincial Department of Agriculture and Forestry) (1997), " The Planning and Establishing Principal for Pick- Your- Own (PYO) Farm", Official Documents Issued by TPDAF on 1st November 1997, Nantou, Taiwan .
- Udovc, Andrej, Perpar, Anton (2007), "Role of Rural Tourism for Development of Rural Areas", Journal Central European Agriculture, Vol 8, No 2, pp:223-228 .
- Wang, C. E. (1998), " A Development Model for Transforming from Agricultural Development Recreation Services: The flying cow ranch in miaoli", Taiwan .
- Wang, Ling-en, Cheng, Sheng-kui, Zhong, Lin-sheng (2013), "Rural Tourism Development in China: Principles, Models and the Future", Journal of Mountain Science, Volume 10, pp: 116-129 .

Strategic Tourism for Economic Development of Villages (Case study: the villages of Damavand County)

Shaghayegh Hafezizadeh

Ph.D. Student of Geography & Rural Planning, Islamic Azad University,
Mashhad Branch, Mashhad, Iran

Hamid Jafari*

Assistant prof. Geography & Rural Planning, Islamic Azad University,
Mashhad Branch, Mashhad, Iran

Abstract

Today, rural development is considered to be one of the important goals of the world countries, and although this importance is well-recognized, rural development is still faced with numerous issues and challenges as the previously-tried strategies have not been successful in alleviating poverty, and in providing employment, sanitation and hygiene, food security, and environmental stability. In recent years this problem has brought the rural development into spotlight again, and has made theorists, planners, and governmental executives take some measures to alleviate the problems and issues of the rural areas by presenting new methods and strategies. One of the strategies that world countries have paid special attention to, which is even implemented by some countries and which has yielded positive results, is tourism development in rural areas. Planners look at tourism as an “industry that provides economic and population stability” for rural communities. Today, with regard to the economic changes that have occurred in rural communities, such as the villages of Damavand County, Tehran Province, Iran, the survival of the villages can no longer be ensured solely based on agriculture, but other economic activities should be provided for the villages, too. In this regard, tourism can be seriously considered as a practical solution to dependence on one-dimensional economics. In this study, by considering the approaches to the development of rural economics, the economic effects of tourism and its related activities on the economics of sampled villages of Damavand County were examined, and in this regard the relationship between tourism as the independent variable and the development of rural economics as the dependent variable has been investigated by taking into account two indexes, that is, job variety and creation of new job opportunities, and increase in income. In regard to the aim of the study, this study is applied, and with respect to method it is descriptive and inferential. The data collection was carried out by both library research and field research methods and a Likert scale questionnaire was used. Among the 39 villages of Damavand County, 8 villages were selected as the research sample by the use of Delphi sampling method and according to the experts’ opinions. To determine the sample size in the selected villages Cochran sampling formula was used, and of 2848 families living in the area, 381 householders were selected. To analyse the data both descriptive and inferential statistics were used, and in inferential statistics, to investigate the relationship between the study’s variables, the parametric test of Pearson correlation coefficient was used. The results showed that tourism increased job variety and created new job opportunities, and led to an increase in the income of the people of the sampled villages. Therefore, in order to highlight the role of tourism in the economic development of the villages under study, a number of suggestions have been made concerning job variety, creating new job opportunities, as well as increasing the income of the people living in these areas.

Keywords: Tourism, Economic development, Village, Damavand

Received Date: 4 August 2015

Accepted Date: 22 September 2015

---

* (Corresponding author)Jafari_hamid1351@yahoo.com